

Natuur opbouwen in plaats van afbreken

BEDRIJFSPROFIEL

namen	Erik en Rianne Valk-van Dam
aantal melk- en kalfkoeien	95
aantal stuks jongvee	45
bedrijfsvoering	biologisch
grondgebruik	50 ha en 50 ha natuurgebied
rollend jaargemiddelde	5,02 7168 4,27 3,49

Recent stemde de Tweede Kamer voor een motie om de vrijstelling van bovengronds mest uitrijden te verlengen. De Vereniging tot Behoud van Boer en Milieu zette zich hier sterk voor in. Op bezoek bij voorzitter Erik Valk blijkt er een rijk gedachtegoed te zitten achter de werkwijze.

TEKST FLORUS PELLIKAAN

Bij het opdraaien van het erf bij Erik en Rianne Valk in Broekland stijgen er verschikt twee scholeksters op. Ze komen van de aan het erf grenzende perceelsrand en hun lange, oranje-rode snabels zijn besmeurd met mest. Het laat zien dat de weidevogels zich tegoed deden aan het bodemleven in en onder een mesthoop van een weidende koe. Toeval of niet, de eerste kennismaking met het bedrijf van Erik Valk (42) en Rianne (43) Valk-van Dam is in ieder geval direct een voltreffer. De melkveehouders zetten zich namelijk sterk in om natuurlijke processen op hun bedrijf te laten herleven en evenwicht zoveel mogelijk te herstellen. 'Alles wat we hier op het bedrijf gebruiken en daarmee dus toevoegen aan de kringloop, durf ik zelf ook op te eten', vertelt Erik Valk. 'Het zijn allemaal producten die het natuurlijke evenwicht versterken en daarmee dus niet schadelijk zijn. We gebruiken geen kunstmest, bestrijdingsmiddelen, formaline, dipmidde-len en ontwormingskuren, maar wel koolstof, zeezout, zee-schelpenkalk, kruiden en ingedikt zeewater.'

Bodemleven in mum van tijd dood

De Sallandse melkveehouder vertelt gedreven verder en heeft direct een voorbeeld paraat. 'Er komen hier veel schoolklas-sen. De kinderen krijgen de opdracht om in een bekertje zo veel mogelijk verschillende bodemdierpjes uit het land te ver-zamelen. Ik vertel ze dan dat er twee koeien per hectare op de grond lopen, maar in totaal aan gewicht wel acht koeien onder de grond aan bodemleven zitten', vertelt Erik Valk. Vervolgens

demonstreert de melkveehouder wat er gebeurt bij kunstmest strooien door wat zout in een van de bekertjes te strooien. 'In een mum van tijd zijn de diertjes dood en is de natuur dus verstoord. In de bodem zal het bodemleven niet direct volledig doodgaan door wat kunstmest, maar het neemt er zeker niet van toe en verschuilt zich dieper in de bodem.'

De veranderende manier van landbouw bedrijven is bij de melk-veeouders, die boeren op de ouderlijke boerderij van Rianne, langzaam maar zeker ontstaan. 'Ik heb twaalf jaar landbouw-onderwijs gevolgd en altijd geleerd om meer productie te reali-seren. Die standaard hanteerden we eerst ook hier op het be-drijf. Ik werkte daarnaast bij het voormalige Hendrix UTD en begeleidde collega-melkveeouders. In mijn koffertje had ik altijd wel een oplossing voor een probleem op een bedrijf.'

Valk noemt het voorbeeld van mortellaro. Met formaline en kopersulfaat lijkt het probleem in een week tijd opgelost. 'Maar de schade achteraf van die producten die in de mestkel-der komen, is veel groter dan de winst op korte termijn. Bo-vendien is de mortellaro vier weken later weer in dezelfde mate terug. Wij hebben hier door de jaren heen geleerd niet bacteriën te doden, maar het leven te stimuleren en dat is veel mooier. Ook dat helpt problemen te voorkomen, maar de weg daarnaartoe is lang en vraagt geduld.'

Van verrotten naar fermenteren

De transitie van hun bedrijf begon eigenlijk al in 2001. Valk organiseerde een dealerdag over mestbehandeling en hoorde

Het ruwvoer van de koeien bestaat enkel uit gras

Koolstof in het rantsoen
is de katalysator voor fermentatie

de spreker vragen waarom een koe twee uitgangen heeft, voor mest en voor urine. 'Dat blijkt te zijn, omdat je mest en urine zonder zuurstof niet bij elkaar kunt bewaren en dat zijn we in de ligboxenstal wel gaan doen, ook wij helaas. Door het gebrek aan zuurstof verrot mest en ontstaat ammoniak.' Bacterietoevoegingen aan drijfmest bleken rotting te kunnen voorkomen en fermentatie te bevorderen. Sinds die tijd gebruikt Valk een toevoegmiddel aan de drijfmest en dat werkt. In het verleden was de mestkelder zo rond kerst vol en had Valk twee dagen nodig om deze gemixt te krijgen. Vervolgens ging de mest in een open bassin en moest het in maart voor het uitrijden van de mest nog een keer met een kraan worden gemixt. Rianne valt bij: 'Na toevoeging ging de mest al na een paar uur rond en het bassin hoefden we helemaal niet meer te mixen. De mest verbeterde van kwaliteit en van werking. We besloten toen al alles wat we in mestbehandeling investeerden, te besparen op kunstmest.'

Inmiddels is Erik Valk ruim tien jaar lid van de Vereniging tot Behoud van Boer en Milieu (VBBM). Hij werd erop geattendeerd door een collega-veehouder. 'Die wees me erop dat ik achter de koe bezig was, maar dat je goede mest al in de koe maakt. Ik heb bij die club vervolgens meer geleerd dan in die twaalf

jaar landbouwonderwijs en ik ben nog lang niet uitgeleerd.' Drie jaar geleden werd Valk voorzitter en onder zijn leiding is vechten tegen de overheid niet meer de focus, maar het uitdragen van het gedachtegoed. 'Ik hoor veel boeren, onder andere via mijn bestuurswerk voor FrieslandCampina, die zeggen dat het er door alle regeltjes niet leuker op wordt. Door ons gedachtegoed uit te dragen wil ik die veehouders inspireren. Ga weer echt aan de slag als landbouwer door op te bouwen in plaats van af te breken. Dan komt het ook weer meer aan op vakmanschap en dat is veel leuker. Ik veroordeel ook beslist niemand die het anders doet, maar ik wil mensen wel inspiratie geven.'

Extensiveren door verkoop van 20 koeien

Toen de quotering in 2015 verdween, molken de veehouders 110 koeien en was de stal up-to-date. Er moest een nieuwe keuze worden gemaakt. Nog een keer verdubbelen of het heel anders gaan doen. Het werd het laatste. De melkveehouders gingen verder in het gedachtegoed van de VBBM. 'We willen wel groeien, maar liever in inkomen dan in aantal koeien', stelt Erik en Rianne knikt bevestigend.

Ze verkochten twintig koeien om te kunnen extensiveren en werden bijvoorbeeld mais uit het rantsoen. 'Mais is een geweldig gewas om gras dat te veel mest en kunstmest heeft gehad en dat de koe eigenlijk niet kan verdragen, te kunnen voeren. Maar ons gras heeft 150 gram ruw eiwit en 100 gram suiker. Daarmee is er balans in het totaalproduct gras.'

Valk stelt in dat verband een gesprekspartner stevast de vraag wat het bestaansrecht van de melkveehouderij is. 'Dat is toch hoogwaardige eiwitten maken in de vorm van melk en vlees van een product, lees gras, waar mensen niets mee kunnen? Maar als we menselijk voedsel in de vorm van granen moeten inzetten voor dierlijke eiwitproductie, zijn we verkeerd bezig en vervalt ons bestaansrecht.' Bovendien vindt Valk deze producten minder goed bij het verteringsstelsel van de koe passen. Het nadeel van zetmeel voeren is volgens hem dat het de groei van bacteriën als coli's op darmniveau bevordert.

De melkveehouders gebruiken sinds 2011 ook geen antibiotica meer in het melkproces. Valk volgde een cursus klassieke homeopathie, die erop gericht is om de natuurlijke afweer van antistoffen te stimuleren. 'De cursus kostte 300 euro en het middelenpakket ook 300 euro, maar daar kunnen we wel tachtig jaar mee doen. Niet dat we tegen antibiotica zijn, want op dit moment spuiten we een kalfje met een navelbreuk die anders niet geopereerd kan worden. Maar doorgaans is antibiotica gewoon niet nodig. We zaten vorig jaar op een dierdagdosering van 0,02 en een celgetal van 173.000.'

Minder emissiegevoelige stikstof

Het doel van de nieuwe, biologische bedrijfsvoering van Valk is simpel: een zo gezond mogelijk eindproduct maken. Volgens de melkveehouder lukt dat door bij zo veel mogelijk processen binnen het bedrijf fermentatie op te laten treden. 'Koolstof is daarbij de katalysator, vandaar dat we die aan het rantsoen toevoegen. Hierdoor verbeteren wij de koolstof-stikstofverhouding in de mest en vindt er fermentatie plaats in plaats van rotting en ammoniakemissie. Het is toch te gek voor woorden dat we wel voorlichting geven over hoe we moeten omgaan met mestgassen, maar niet hoe we ze kunnen voorkomen.' Bij de mestkelder onder de ligboxenstal aangekomen blijkt er geen korst op de mest aanwezig te zijn en is deze opmerkelijk homogeen, relatief dun en glad van structuur en ruikt nauwelijks. Deze gefermenteerde mest stimuleert volgens Valk op zijn beurt weer sterk het bodemleven.

Na motie beslist minister over **bovengronds uitrijden van mest**

Dit jaar loopt de ontheffing af voor bovengronds mest uitrijden, waar volgens het ministerie zo'n 400 boeren gebruik van maken. Om verlenging te bewerkstelligen schreef de Vereniging tot Behoud van Boer en Milieu (VBBM) een manifest dat ze aanbood aan de Tweede Kamer. De Kamerleden Tjeerd de Groot (D66) en Frank Futselaar (SP) dienden in de Kamer een motie in voor verlenging. Minister Carola Schouten ontraadde die motie, maar toch nam de Tweede Kamer de

motie kamerbreed aan. 'Het woord is nu aan de minister', vertelt Erik Valk, voorzitter van VBBM. 'Ze is bang dat ondanks de voorwaarden waar boeren aan moeten voldoen, er een wildgroei komt. Het gaat de minister om controleerbaarheid en daar willen wij graag in meedenken. Er zijn prima criteria op te stellen waar goede mest voor bovengronds uitrijden aan moet voldoen. We gaan graag het gesprek aan.' Op dit moment wordt volgens Valk met hulp van het Mesdagfonds al

gewerkt aan een app om vast te leggen onder welke omstandigheden de mest wordt aanwend, want ook dat heeft veel effect. In de loop van dit jaar zal blijken of de minister de motie overneemt en de ontheffing continueert.

Het bovengronds mest uitrijden is de meest zichtbare managementaanpassing van boeren zoals Valk. 'Omdat we rottende mest hebben, is de landbouw verplicht het in de grond te brengen om ammoniakemissie te voorkomen. Door de managementmaatregelen die wij en collega's nemen, blijkt uit monsters echter dat onze mest 30 procent minder ammoniakale, ofwel emissiegevoelige stikstof bevat dan mest van gangbare bedrijven.' De verminderde kans op emissie rechtvaardigt al bovengronds uitrijden, maar die manier van aanwenden past volgens Valk ook veel beter bij de natuur. 'De bodem is als het verteringskanaal van de mens. De zode is de mond, daar horen van nature de mest en de bladeren op te vallen omdat daar licht, lucht en water is en dat is nodig voor de omzetting. Bij injecteren proberen ze die stap over te slaan en de mest rechtstreeks in de maag te injecteren. Dat is een ingreep, ver bij de natuur vandaan.'

Twee jaar oude melk drinken

In het weiland staat niet enkel hoogproductief gras, maar een mengsel van grassen en kruiden. Iedere plantensoort heeft zijn eigen mineralen, die binnen de natuur in verhouding zijn. 'Wanneer we in het verleden te veel paardenbloemen hadden,

gingen we er snel met de veldspuit overheen, zonder na te denken hoe het komt. Nu weten we dat ze groeien op percelen met behoefte aan calcium.'

Valk geeft nog meer voorbeelden en zou wel een complete editie kunnen vullen met het benoemen van wat hun bedrijfsvoering onderscheidt van de gangbare werkwijze. Dat dit een ander eindproduct geeft, daarover twijfelt hij geen moment. 'Door onze manier van werken ontstaat er in alle processen fermentatie, ook in de melk. Tijdens excursies vraag ik veehouders afgeroomde melk mee te nemen die ze drie dagen op kamertemperatuur hebben bewaard. De helft neemt het al niet meer mee en de andere helft durft het niet meer te drinken. Ik heb melk die twee jaar oud was, gedronken. Die smaakt naar oude kaas door fermentatie, maar niet verrot van bacteriën.' Volgens Valk is aanpassing van de productiewijze nodig voor de Nederlandse boer. 'Want de boer is de dokter van de toekomst, omdat het steeds meer gaat om opbouwen in plaats van afbreken. Werken naar een melkprijs van 60 cent is ook de enige manier om als melkveehouderij hier te overleven. En deze werkwijze geeft veel rust. Je hoeft niet meer te streven naar boven aan de mpr-lijst staan of Topkuil winnen, maar je gaat werken met de natuur mee en dat is zo leuk.' |

De rundveedrijfmest is door fermentatie opmerkelijk dun en stinkt nauwelijks